Олег Проців

Як гуртувались мисливці

Людина у своїх захопленнях любить спілкування із природою, яка дає їй гармонію у житті. Що може бути кращим для міської людини, будні якої оточені будинками, ніж перенестись на лоно природи та ще й повернутись додому із мисливським трофеєм. Але людина, як істота суспільна, схильна об'єднуватись і для відпочинку, і для спільних захоплень. Проте, для об'єднання мисливців Станіславова вирішальним став той факт, що вести мисливське господарство та ефективно полювання одній людині важко. Так у місті у 1880 році з'явилось перше мисливське товариство – «Товариство мисливців у Станіславові».

На місці сучасного «Пасажу Гартенбергів» у ресторані «Ганза» майже щодня збиралась тодішня еліта міста, яка була небайдужою до мисливства. Серед ініціаторів створення мисливського товариства у Станіславові – заможні ремісники: Ян Маєр (столяр), Антон Нітарський (слюсар), Антон Складзєй (колісний майстер), Йозеф Штраух (м'ясник), Фердинанд Муцбаєр (коваль) та Валерій Віснєвський. Визнаний лідер – Ян Маєр запропонував організувати товариство, яке б ґрунтувалось на статуті. Згодом до них пристали Адольф Байль (власник аптеки), Збігнєв Цєнський, Герберт (податківець), полковник Одольський, професори Кратохвіль і Гайзінг, які загорілись цією ідеєю і вже 28 вересня 1880 року організували мисливське товариство, статут якого затвердило Міністерство Галицького намісництва рескриптом від 9 вересня 1880 року № 14514. Приємно відзначити, що статут товариства зберігається ще й до сьогодні у Центральному державному історичному архіві міста Львова.

На початках товариство налічувало 15 членів на чолі з Яном Маєром. Членські внески складали 0,8 австрійських крон на місяць. Товариство займалось організацією полювань, орендою права полювання у декількох гмінах, вибираючи найдешевші мисливські угіддя. Головним чином полювання відбувались із собакою на зайця, а найулюбленішим методом полювання було

полювання із засідки. На рік організовувалось 2-3 колективні полювання. Самостійне полювання проводив лише керівник товариства – Ян Маєр, який полював на качки та мав із собою прислугу для підношення торби. Дичину найчастіше здавали Йозефу Страуху, який був м'ясником та виготовляв із дичини вироби.

Поступово до товариства почали вступати нові члени. 20 жовтня 1895 року на відкритому зібранні товариства відбувається зміна керівництва. Новим лідером Станіславівських мисливців стає доктор Альфред Байль його заступником Ян Маєр, Валерій Віснєвський – секретарем. Новий керівник товариства був вченим-хіміком, незалежним, багатим та мудрим. Крім мисливства він захоплювався фотографією, любив розводити фазанів та багато іншої екзотичної пернатої дичини, зокрема, за спеціальним видом голубів він їхав аж у Малу Азію. Результатом його праці стала велика колекція птахів та комах. Весь свій вільний час доктор Альфред Байль присвячував мисливському товариству – майже щоденно особисто об'їжджав ревіри, контролював мисливську охорону, яка повинна були реагувати на кожен постріл у ревірі і перевірити, що відбувається на місцях.

Документи товариства свідчили, що за керівництва Яна Маєра його члени взагалі не розуміли, які завдання стоять перед ними, тоді як А. Байль жорсткою рукою наводив у товаристві лад. Було вигнано членів товариства осіб, які не лише порушували правила полювання, але мисливську етику. На з′їзді товариства 18 липня 1906 року було вирішено посилити контроль за проведенням полювання членами товариства. Всі члени товариства повинні були кожен свій виїзд на полювання реєструвати у керівника товариства, щоб не надуживати правом полювання. Слід було вирішити і деякі фінансові проблеми: щоб орендувати право полювання, були збільшені членські внески з 1,20 гульдена до 2,20 гульденів. Для врегулювання полювання було запроваджено правило: показувати взаємно один одному під час полювання посвідчення, які були зобов′язані мати всі члени товариства та мисливські охоронці. Крім того, були заведені спеціальні книги реєстрації про вихід на

полювання, і за кожен вихід мисливець був зобов′язаний сплатити 0,2 гульдени. Ці вимоги поставили у дуже незручне становище декількох членів товариства, які дуже часто ходили на полювання, і в короткому часі вони вийшли з товариства.

Окремо видане розпорядження визначало, обов’язки мисливської охорони – знищувати шкідників та передавати добуту шкідливу дичину ловчому. За це вони отримували відповідну премію, яка була значно більшою ніж коштували набої для добування дичини. Рішення про суму премій приймалось на зборах товариства.

Діяльність керівника товариства А. Байля та його заступника Яна Маєра заслуговує високої оцінки. Так, за десятилітній період (з 1895 по 1905 рік) товариство конфіскувало у браконьєрів 52 одиниці зброї, дуже багато капканів та петель, до суду було подано 15 справ щодо браконьєрства. Виникла ідея утворити в домі керівника товариства музей.

У 1899 році на рахунку товариства було 1600 крон і на пропозицію Яна Маєра закуплено 45 живих зайців вагою більш як 100 кг для відсвіжування крові на площі 12 тис. моргів мисливських угідь. Крім зайців в угіддя випускались куріпки. Також керівник товариства робив спроби вирощувати фазанів у природі, але акліматизація цих пернатих виявилась невдалою. Після смерті у 1901 році Яна Маєра його місце займає Тадеуш Пертак, будучи ще й касиром та головним ловчим товариства.

Статистика полювань Станіславівського мисливського товариства говорить сама за себе: у 1900 році за два дні колективного полювання кількістю 15 стволів були добуті 1 лисиця і 4 зайці, а вже наступний раз з такою ж кількістю рушниць добуто 18 зайців. У протоколі полювання за 20 листопада 1903 року відзначалось, що 20 рушницями добуто 105 зайців, 14 лисиць і одну качку і то лише у двох нагінках. В середньому добрий мисливець за день полювання міг вполювати 6-8 зайців.

Слід відмітити, що на відміну від сучасних таксацій мисливських тварин тодішні мисливські господарства хвалились чисельністю добутої дичини, а не її підрахунками чиновниками.

Гарні результати полювань були доброю рекламою, кандидатів у члени товариства ставало щораз більше. Але їх чисельність обмежував статут товариства до 20 осіб. Щоб якось владнати це питання, було вирішено організувати секції товариства, тобто, у сучасному розумінні філії, і тим самим дати змогу розширити чисельність товариства.

1 червня 1905 року на загальних зборах товариства обрано нове керівництво: Володимир Мандичевський (старший судовий радник, а пізніше адвокат) – голова, Тадеуш Пертак (власник пивоварні) – заступник керівника та касир, Адольф Здіслав Екхард – секретар. Із зміною керівника товариства змінюється і філософія його діяльності, а саме, товариство набирає рис аристократичності та елітарності. В цей період в ряди товариства поповнюють всі вищі офіцерські чини Станіславова на чолі з генералом.

Ця мисливська громада добре здружена. В 1 та 3 неділю кожного місяця запроваджуються спільні вечері для членів товариства.

Плідним цей період був і для економічного розвитку товариства, яке орендувало 22 ревіри. Кожен ревір мав свого керівника. Було завезено 50 живих куріпок. Нові правила, стимулювали роботу: кожен мисливський охоронець отримував премію від мисливця за кожного добутого зайця у розмірі 0,5 крони. У 1909 році товариство утворило окрему секцію, яка орендувала мисливські угіддя в Турці під Коломиєю, Великій Кам’яні, Одаях та Добровідці, найліпші ревіри біля міста Станіславова. Сучасник може лише позаздрити результатам полювання у Турці. Як правило, за два дні полювання добувалось більше як 600 зайців, 65 козуль і 12 лисиць. Одним із мисливців – Адам Горецький поставив своєрідний рекорд за день: 36 зайців (при чому 10 – з одного номера), 5 козуль (3 – з одного номера) та дві лисиці. Слід сказати, що за промахи на полюванні був запроваджений своєрідний штраф.

У 1914 році у бурхливу діяльність товариства втрутилась Перша світова війна. Але мисливство Станіславівського повіту у порівнянні з іншими повітами не зазнало великої шкоди під час військових дій, оскільки похід Російської армії через Станіславівський повіт пройшов блискавично, а сам повіт знаходився далеко від фронту. І лише незначної шкоди було завдано мисливству російськими військами у 1916-1917 роках коли фронт проходив вздовж Солотвинської Бистриці біля Станіславова.

Під час війни у Станіславові у товаристві залишилось лише четверо членів, а саме: п. Калоус (директор в'язниці), п.Роттер – (шкільний радник), п. Домічек і п.Горецкі. Вони використовували весь свій вплив на магістрат та Червоний Хрест, вживали всіх заходів, щоб військові не полювали. Ці зусилля увінчались успіхом і керівництво військ видало відповідний наказ, яким забороняло полювання армії на околицях Станіславова. І тут варто зазначити, що під час воєнних дій більше за все збитків завдали не воєнні баталії, а відсутність контролю зі сторони влади за місцевими браконьєрами.

Після закінчення війни – 10 березня 1918 року відбулись перші збори товариства Станіславських мисливців. На них були присутні Володимир Мандичевський, Тадеуш Пертак, Едвард та Густав Черни, Адам Горецкий, п.п.Клуг, Калоус, Роттер. На зборах було вирішено продовжити діяльність товариства, яку порушила війна, орендувати хоча б 12 мисливських ревірів, так як всі терміни їх оренди закінчились і, звісно, під час війни ніхто їх не продовжував. Добра довоєнна репутація товариства яке допомагало багатьом гмінами у вирішені їхніх справ, дозволила і в подальшому продовжити право полювання у цих гмінах. Дотримання добрих традицій під час полювання і відшкодування збитків допомогло товариству легко домовитись стосовно оренди права полювання. Один з великих землевласників навіть сказав, що до такої інтелігенції, яка зібралась у Станіславівському мисливському товаристві, претензій немає. Більше того, він вважав що безпроблемне володіння товариством мисливськими угіддями на протязі 35 років надає йому можливість на постійне користування ними. Товариство неодноразово

жертвувало гроші на церкву, надавало юридичну допомогу, як самій гміні, так і багатьом сільським газдам.

Проте буремні 1918-1920 роки не сприяли відпочинку на полюванні – йшла війна з більшовиками. Перші збори товариства після польсько-російської війни відбулись лише 27 жовтня 1920 року, але учасників було небагато: новий керівник товариства Тадеуш Пертак, п.п. Роттер, Горецкий, які в подальшому керували товариством, та інші його члени – підполковник Філаус, Гурецкі, Робінсон, д-р Ярошевіч, Стигар, Нєсвятовскі, Данкєвіч. На зборах присутні вшанували пам′ять померлих та загиблих станіславівських мисливців.

Крім того, було прийнято рішення щодо подальшої діяльності Станіславівського мисливського товариства, яке повинно опиратись на багаторічні звичаєві правила. Керівником товариства обирають шкільного радника Роттера. Оновився і склад президії товариства (Адам Горецкий, капітан Федоровський, Шевчук, Кулаковський та інші).

При організації мисливських господарств та залагодження конфліктів відбувся так званий Станіславівський мисливський феномен, а саме: вперше у II Речі Посполитій був організований «Сидикат мисливських товариств в Станіславові», до якого могли належати і інші мисливські товариства, які діяли у Станіславівському воєводстві.

Починаючи з 1923 року товариство значно піднесло свої показники по обсягу добування дичини: при полюванні з 20 рушниць було добуто 24 зайці, 2 козулі і 1 лисиця. У 1924 році під час дев’яти полювань було добуто 446 зайців, 4 лисиці і 3 качки, у 1925 році на 11 – полюваннях 662 зайці, 1 козуля і 5 лисиць. Проте не обійшлось без проблем. Поряд з підвищенням чисельності дичини серед тварин поширилась короста, яку вдалось подолати аж у 1929 році.

У 1928 році товариству вдалось отримати в оренду такі дикі мисливські ревіри як Тростянець, Коршів, Колодіїв, Соботів, Перлівці, а також продовжило орендувати такі мисливські ревіри, як Угорники, Микитині, Хриплин, Черніїв, Хомяківка, Забережжя, Радча, Опришівці, Чукалівка, Завій і Рипянка.

У 1928/29 році у Станіславові повстає Перший мисливський інститут і спілка догляду за дичиною. У керівництві інституту товариство мало своє представництво в особі віце-президента Адама Горецкого, а також секретаря і касира інженера А. Байля.

Станом на 31 січням 1930 року у товаристві нараховувалось 43 члени. Відповідно до звіту ревізійної комісії за 1929 рік дохід товариства становив 8497 злотих, а видатки – 8083 злотих. Загальний інвентар товариства на цей же період становив 4703 злотих. Всього за час існування товариства з 1880 по 1930 рік у ньому перебувало 196 осіб. Крім того, за цей період товариство орендувало наступні мисливські ревіри: Братківці, Хомяківка, Хриплин, Чукалівка, Черніїв, Ценжів, Домрова, Дрогомирчани, Дубівці, Іваниківка, Крихітці, Коржова (Монастириський район, Тернопільської області), Колодіїв, Колодіївка, Майдан, Медуха, Микитині, Опришівці, Пасічна, Побережжя, Павельче, Підлужжя, Перлівці, Радча, Сілець, Стебник, Соботів, Чемерівці, Тисменичани, Угорники, Верхній Угринів, Нижній Угринів, Водники, Вовчинець, Забережжя, Рипянка, Завій.

15 червня 1930 року Товариство мисливців у Станіславові святкувало своє 50-річчя. З цієї нагоди видано книгу «Півстоліття» об′ємом 35 сторінок. Її автор – Адам Горецкий з дев’ятилітнього віку ходив на полювання разом із членами мисливського товариства. Епіграфом до книги стали слова: «На пам'ять засновникам товариства, членам товариства і тим мисливцям, з якими мені вдалось пережити багато мисливських вражень… присвячую». Вже за цими словами відчуваємо небайдужу до мисливства і її культури людину, естета та інтелігента. Вся книга примазана думкою «трубити в ріг мисливський, щоб цей звук звістив достойну історію засновників товариства, розповів про їх діяльність і труди, змусив прийдешні покоління визнати їх: тих, що покинули нас, створивши гідну історію, і тих, які в подальшому керуватимуть товариством».

Сумнозвісним залишається факт, що товариство, яке не припиняло свою діяльність під час Першої світової війни, змушене було закритись у вересні

1939 року з приєднанням Галичини до складу Радянського Союзу. Більше того, справи товариства були здані в архів, де вони до цього часу зберігаються з грифом «Буржуазное товарищество». З пануванням на землях Галичини комуністичного режиму зроблено все, щоб затерти славну мисливську історію, культуру, звичаї місцевого населення. Тож невипадково сучасні, вже Івано-Франківські мисливці стоять виключно на традиціях УТМР, яке було організоване за рішенням Комуністичної партії.

Досліджуючи діяльність товариства мисливців Станіславова, доводиться констатувати, що ведення мисливського господарства у Станіславівському повіті знаходилось на вищому рівні, ніж сьогодні. Так, зокрема, для недопущення інбридингу завозилась дичина інших мисливських господарств. Хоча й технічний прогрес на даний час зріс, і методи розведення дичини сторічної давності не застосовуються, все ж сьогодні можна добути дичини в десятки разів менше. На багато вищому рівні відбувалось і товариське життя членів цього мисливського клубу, були напрацьовані певні традиції проведення полювання.

Проців О. Р. Як гуртувались мисливці / Олег Проців // Галицький кореспондент. – 2012. – №31 (362) 2 серпня. – С. 19.